

חילול שבת, שכיון שהוא עף, שמה יהא בהול על ממונו ויכבה (שפת אמת).

רבי ישמעאל בן ברוקה אומר אין מדליקין אלא ביוצא מן הפרי, ולא בשמן דגים, עטרן וצרי, שאינם יוצאים מן הפרי (רש"י), ויש מפרשים, שבא למעט שמן דגים בלבד [שעטרן וצרי כבר מייעט רבי ישמעאל באומרו כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו, וכלול בזה עטרן וצרי, ומה רבי ישמעאל בן ברוקה בא להוסיף] (רש"י, בגיסתו ברש"י).

אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד, שמצינו שחיבה תורה שמן זית להדלקת המנורה במקדש (תנחומא בעלותך א), ויש מפרשים, ששמן זית נמשך אחר הפתילה יפה יותר משאר שמנים (תוס' לעיל כג, א ד"ה מריש), ואורו יפה ובהיר (תפארת ישראל).

מה יעשו אנשי כבול שאין להם אלא שמן שומשמן וכו', ומכאן יש להוכיח שכל אותם הפסולים לפתילות ושמינים מחמת שאינם נמשכים יפה אחר הפתילה ויש חשש שמה יטה, גם כשאין לו נר אחר אינו מדליק בפסול, שאם נאמר שבדיעבד ידליק בפסול, לא קשה מה יעשו אותם שאין להם, ידליקו בפסול (בית הלוי עה"ת חנוכה ד"ה היא גופה).

בשמן דגים, מקרבי דגים שנימוחו (רש"י לעיל כד, ב ד"ה שמן דגים), ואינו קרבי דגים ממש, אלא שמסננים את הקרביים לאחר שנימוחו, ומוציאים מהם שמן צלול [ואילו קרבי דגים ממש, הוא מימרא של רב ברונא שלהלן שאין מדליקים בו (בפני עצמו)] (ב"י רסד, ה, בדקדוק דברי רש"י שכתב 'מקרבי דגים שנימוחו', ולא כתב 'קרבי דגים שנימוחו'), ויש מפרשים שהוא שמן הבא מעינו של הדג (תוס' ד"ה איכא).

רבי שמעון שזורי אומר מדליקין בשמן פקועות ונפסות בלבד [שם נפרש שלדעתו מדליקים גם בשמן פקועות ונפסות, אינו מוסיף כלום על רבי יוחנן בן גורי המתיר להדליק בכל השמינים שלא ננתה המשנה (לעיל כ, ב) בפירוש לפסול] (ריטב"א; תוס' חולין עה, ב ד"ה אנא), ויש גורסים 'רבי שמעון שזורי אומר אין מדליקין בשמן פקועות ונפסות' (תוס'; תוס' רא"ש).

אין בו משום שלש על שלש – אצבעות [ורוחב אצבע הוא רבע טפח (ראה בכורות לט, ב)]. ושיעור זה הוא בבגדי עניים, ששיעור בגד כזה חשוב אצלם, ובגדי עשירים מקבלים טומאה בשלשה טפחים על שלשה טפחים (ברייתא להלן מז, א).

מפני שהוא עף, ומתוך שאדם בהול על ממונו עלול לכבות את הדליקה, ויעבור על מלאכת מכבה (תוס'), ובכלל קושית אביי, מדוע פירש הטעם שמה יסתפק והאיסור הוא בשבת בלבד, ולא פירש הטעם מפני שהוא עף ואסור גם בחול מפני הסכנה [כמבואר בסמוך לענין נפט לבן] (רשב"א; נמוק"י בדעת רש"י שכתב שמדליק את הבית, ולא הוסיף חשש כיבוי), ויש סוברים, שבחול מותר להדליק בצרי, שאינו עף כל כך כמו נפט לבן, ואין חשש סכנה, ובשבת אסרו משום חשש כיבוי (תוס' רא"ש, ביישוב קושית תוס' מדוע אסרו רק בשבת), ויש מפרשים 'מפני שהוא עף' ויברח ויצא וישב בחשכה (רמב"ם פיהמ"ש, לדעת הרש"י).

הדא מפני שהוא עף, ועוד גזירה שמה יסתפק ממנו, שאפילו אם יתן תערובת שלא יעוף, אסור שמה יסתפק ממנו (ריטב"א), ויש מפרשים, חדא מפני שהוא עף ואסור אפילו בחול מפני הסכנה, ואיסור נוסף בשבת מפני שמסתפק ממנו (רשב"א, לשיטתו שאסור גם בחול).

אלו מלקטי אפרקסמון וכו', שלא מסתבר לפרש כורמים ויוגבים עובדי כרם ויקב כפשוטו, שאם כן לא יובן מפני מה נבזראדן השאיר פועלים פשוטים אלו ולא הגלה אותם וביא פועלים אחרים במקומם, ובהכרח שהיו בעלי אומנות מיוחדת (חתם סופר).

אין מדליקין בטבל טמא בחול, ואין צריך לומר בשבת, שהיה מקום לומר שלצורך קיום מצות הדלקת נר שבת מותר, קמ"ל ששבת חמור מבחול, כיון שאין שורפים קדשים בשבת (מהר"י קורקוס מעשר ו, ב), או ששבת חמור מבחול, שכיון שהשמן אסור בהנאה ומצות הדלקת נר שבת היא שיהנה ממנו, אם הדליקו הוא 'מצוה הבאה בעבירה', ומלבד שעובר על איסור הנאה משמן טמא, ביטל גם מצות הדלקת נר שבת (עונג יו"ט 1).

וכשם שאין מדליקים בטבל טמא, כך אין מדליקים בטבל טהור (לדעת רש"י כאן תוס' מנחות סז, ב ד"ה כדי [השני]). הוא קל וחומר משמן טמא, וראה תוס' כאן שהוא כדון טבל טמא, אבל אינו קל וחומר, ויש סוברים, שיותר להדליק בטבל טהור (רשב"א; תוס' רא"ש; תוס' שם בדעת רש"י).

אין מדליקין בנפסות לבן בחול, ואין צריך לומר בשבת, ששבת חמור מבחול, שנפס ריחו רע, ואסור להדליק בו כמו בעטרן גזירה שמה יניחנו ויצא (ריטב"א המייחס לר"ן), או שעלול לבוא לידי